

მწყმმსი



მე ვარ მწყმსი კეთილი: მწყმსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდვის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).
ვპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სინარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).
მოვედით ჩემდა ყოველნი მასურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 17

1883—1894

1—15 სექტემბერს.

შინაზნა: მოვალეობანი კაცისა (გაგრძელება).—განმანათლებელი ნაყოფი მცხეთის წმ. ნინას დედათა სავანისა.—
მედაგოგიური შენიშვნები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საყურადღებოდ.—სოფლის ცხოვრებიდან.—ახალი ამბები
და შენიშვნები.—შეწირულებანი.—რედაქციის პასუხი.—განცხადება.

მოვალეობანი კაცისა.

(ჩვენი ზოგიერთი ვაჟ-ბატონების საყურადღებოდ, რომელნიც
საჩუქმენოების საქმეში დაუდევრობას იჩენენ).

რამოდენიმე ჩივეა.

კაცთ-მოყვანება და მოწყალება.

(გაგრძელება *)

კეთილშობილია უოველი მისწრაფება კაცთა,
რომელიც კი აკავშირებს მათ ურთიერთ შორის
და აქველმოქმედებს, ცინიკოსი (ერთგვარი ფი-

*) იხ. «მწყმსი» № 15—16, 1894 წ.

ლოსათვის), რომელიც უოველ მაღალ გრძნო-
ბას უარ ჰყოფს, ვითომ და საფუძვლიანი საბუ-
თების ძალით, სამშობლოს სიყვარულის წინა-
აღმდეგ ჩვეულებრივ მიგვიითებს ხოლომე სიყ-
ვარულზედ ადამიანისადმი. ჩემი სამშობლო
მთელი ქვეყანა არისო,—გვეუბნება ის. იმ გუნ-
ჭულს დედა-მიწისას, სადაც მე დაიბადე, არა
აქვს უფლება მომთხოვოს მე მეტი სიყვარული,
რადგან ეს გუნჭული შეიძლება გაცილებით უა-
რესია სხვა ქვეყნებზედ, სადაც კაცისათვის
აგრეთვე კარგი ან კიდევ უკეთესი საცხოვრებე-
ლია, ვიდრე აქ. სამშობლოს სიყვარული—მხო-
ლოდ საშინელი თავმოყვარეობაა—მეტო არა-
ფერი; ეს თავმოყვარეობა საერთო თვისებაა იმ

ჯუერის კაცთა, რომელთაც უნდათ თავიანთ სიძულვილს დაწაშთენ კაცობრიობისადმი რამე საფუძველი მოუპოვონ.

ჩემო მეგობარო, ნუ დაემონები ესეთ უღირს ფილოსოფიას; ამ ფილოსოფიას ის განზრახვა აქვს, რომ დაამდაბლოს კაცი, უარ ჰყოს ყოველი მისი სათნოება და ქველმოქმედება, ამიტომაც ის ყოველს მაღალსა და უზენაესს ეწოდებს ოცნებას, სისუფილეს და სიგიჟეს. ზღვილია ენამჭევრად ღაპარაკი ყოველი კეთილი მისწრაფების წინააღმდეგ, ყოველი მოძრაობის წინააღმდეგ საზოგადო კეთილი საქმის სასარგებლოდ, მაგრამ ამისთანა მჭევრმეტყველობა დირსია სრული ზიზღისა და განგიცხვისა.

ცინიკოსობა ადამიანს აგდებს ღაფში და მტკერში, ხოლო ჭეშმარიტს სიბრძნეს ამოჰყავს ის აქედამ. ესრეთი სიბრძნე ყოველთვის გამყოლია და სამშობლოსადმი სიყვარულს დიად განიონიერად აღიარებს.

რატომ არ შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ მთელი ქვეყანა — ჩვენი სამშობლოა; უკვლავ ხალხები ხომ ერთი დიდი ოჯახის წევრები არიან, რომელსაც თუმცა ნამეტანი სიყვარულის გამო არ შეუძლია ერთი საზოგადო მმართველი იყოლოს, მაგრამ სამაგიეროდ ჰყავს ერთი უზენაესი მეუფე — ღმერთი.

როდესაც ჩვენ ყოველ ჩვენ მონათესავე და მზგავს ხალხებს ვუყურებთ, როგორც ერთი ოჯახის წევრთა, მაშინ მთელ კაცობრიობასაც საზოგადოდ უფრო სამართლიანი და კეთილ მოწყალებ თვალთ ვუცქერით. ასეა თუ ისე, კაცობრიობის ხალხებად დაყოფა მინც არსებობს, ყოველი ერი არის კრებული კაცთა, რომელთაც ერთი-ერთმანეთთან აკავშირებს სარწმუნოება, საზოგადო კანონები, ზნე-ჩვეულებანი, ენა, შთამომავლობა, ზოგადი დიდება, ტანჯვანი და იმედები. ერთისა და იგივე ერის წევრთა შორის ესრეთის კავშირისა და ზოგადი ინტერესების გრძნობას რომ თავმოყვარეობა უწოდოთ, — ეს ისეთივე საქციელი იქნება, რომ გუფმოსულობით ღბრაზმორეულობის დროს ვღანძღოთ და ვკიცხოთ მშობლების სიყვარული და ვამტკიცოთ, რომ ის წარმოგვიდგენს ჩვენ მხოლოდ მამასა და შვილს შუა შეთქმულობას. დროა

შევიგნოთ, რომ ყოველი ჭეშმარიტება შეგვიძლია გავიხილოთ სხვა და სხვა მხრით და არც ერთი საქველმოქმედო გრძნობა არ უნდა დარჩეს განუვითარებლად, თუმცა უკიდურესი განვითარება რომელიმე მათგანის შეიძლება მავნებელიც განდეს. მთელი კაცობრიობისადმი სიყვარული უეჭველად მშვენიერი გრძნობაა, მაგრამ იმან არ უნდა გააძევოს ჩვენის გულისაგან სამშობლოსადმი სიყვარული; სამშობლოსადმი სიყვარული უეჭველად მშვენიერია, მაგრამ იგი დიდაც არ უნდა სწობდეს და აქარწყლებდეს მთელი კაცობრიობისადმი სიყვარულს.

ვაი მას, ვისაც გული არ მიიზიდავს ძმისადმი, არ უღვივის კაცთა ურთი-ერთ შორის პატივისცემა და არ ისწრაფვის კაცის შესაწევნელად. აი ორი ევროპიელი მოგზაური შეხვდენ ერთმანეთს დედა-მიწის უცხო კუნჭულში. ერთია ტურიზმად, მეორე ღონდონიდად. ერთიცა და მეორეც ევროპიელია — და ეს წოდება სრულიად საკმაოა, რომ მეგობრობა ჩამოვარდეს, მე კიდე მეტს ვიტყოდი, — დაიბადოს პატრიოტული ერთსულობა და მაშასადამე ის საქები გრძნობაც, რომელიც კაცთა აქეზებს ერთი მეორეს შემწეობა და დანმარება რა გაუწიონ.

რა არის სამშობლო? სამშობლო არის ის სახელმწიფო, სადაც უწინ ჩვენი წინაპრნი და ენლაც სცხოვრობენ ჩვენნი მოძმენი. სიყვარული სახელმწიფოსადმი ანუ სამშობლოსადმი და მასშინა დადგინებულია ხელმწიფებათადმი შეაკავშირებს ყოველთა ერთად.

აი, მაგალითებრ, ისეთი კაცებიც, რომელთაც ერთმანეთის არა ეყურებათ რა, რადგან სხვა და სხვა ენაზედ ღაპარაკობენ; ძნელად დასაჯერებელია, რომ იმათ ერთმანეთში სიყვარული სახელმწიფოსი, როგორც სამშობლოსი აკავშირებდეს — მაგრამ ეს ნამდვილად ასეა; ის განლავთ შევიცარიელება: ერთი იტალიელია, მეორე ფრანგი, მესამე ნემეცი. საზოგადო პოლიტიკური კავშირი, რომელიც მათ იფარავს, უწევს მათ საერთო ენის ნაკლის მაგიერობას, ახლოებს მათ ერთმანეთთან, ჰბადავს მათში ურთი-ერთ შორის სიყვარულს და ამოქმედებს მათ სუფღრძელობით თავგანწირულებამდე სამშობლოს საკეთილდღეოდ, თუმცა იგი ერთი ერისგან არ შესდგება. ჩვენ სხვას ვნდავთ იტალიაში და გერმანიაში: ამ სახელმწიფოებში — ერთშიცა და მეორეშიც — ერთი გაჩნდა სხვა და სხვა თემებისაგან, სხვა და სხვა კანონების ფრთეთა ქვეშე; მაგრამ ისინი უკვლავ თუ არ ღაპარაკობენ, სწორენ მანც ერთს ენაზედ, პატივს სცემენ საერთო წინაპართა და თავი



მოსწონთ საერთო მწერლობით; იმათ აქვსთ მსგავსი მიდრეკილებანი და საერთოდ უველია გამსჭვალულია გრძნობით ერთი მეორის დახმარებისა, მეგობრობისა და პატივის ცემით; მათ შორის არსებობს თანაგრძნობითი, მეგობრული კავშირი.

სიყვარული ჩვენის სახელმწიფოსი, როგორც სამშობლოსი—გინდა დიდი იუოს ქვეყანა, გინდა პატარა—ყოველთვის ერთგვარად მაღალია, არ მოიპოება ისეთი მცირე ქვეყანა, რომელსაც არ ქონდეს თავისი საკუთარი დიდება, არ ჰყავდეს თავადები, რომელთაც უმეტესადგებოდ გააძლიერეს მისი უფლება, არ ახსოვდეს შესანიშნავი ისტორიული ამბები, სადაც არ იუოს კარგად მოწყობილი და აღშენებული ქალაქები, არ იუოს მის მკვიდრთა ხასიათში რაიმე პატივისცემის დირსი, ან არ ჰყავდეს შესანიშნავი კაცები, რომელთაც თავი ისახელებს პოლიტიკაში, მეცნიერებაში, ანუ ხელოვნებაში. ნუ თუ ეს არ გმარა, რომ ყოველ კაცს უმეტესად უყვარდეს თავის სახელმწიფოსი კუნჭული, თავისი ქალაქი, ანუ თავისი სოფელი. მაგრამ სამშობლოს სიყვარულმა არაოდეს არ უნდა ადძრას ჩვენში ამაო ამპარტავნობა. ჩვენ რომ წარმოვიდგინოთ რომ, რადგან ჩვენ შვილნი ვართ რომელიმე განსაღზვრული ადგილისა და გვიყვარს ჩვენი სახელმწიფოსი კუნჭული, —ზიზღით ვუცქერდეთ სხვა ქალაქებს, დაბებს, და ხალხებს, მაშინ ესრეთი ვიწრო, შურიანი, მდაბალი სიყვარული სამშობლოსადმი არა თუ არ იქნება სიქველე და სათნოება, არამედ ჩასათვალა თითქმის უშვერ და ველურ გრძნობად.

გან ანას გულწრფელი მამულის მოყვარე (патриотъ). შვილურა სიყვარული.

ჩვენ მხოლოდ მაშინ გვიყვარს ჩვენი სამშობლო ნამდვილ გულწრფელად, როცა ჩვენ თვითონ უზრდით მას ისეთ მოქალაქეთა, რომლებითაც სახელმწიფოს შეუძლია თავის მოწონება. ვინც უარსა ჰყოფს სარწმუნოებას და კეთილ ზნეობას, ის არ არის ნამდვილი მოსიყვარული თავისი სამშობლოსისა. როცა კაცი არაფრად ავდებს ეკლესიას, ქორწინების სიწმიდეს, ზდილობას და პატიოსნებას და ამავე დროს

თავის თავს მამულის მოსიყვარულედ სთვლის, ნურაფერი გრწამს მისი: ეს არის საზიზღარი ფარისევლობა და ასეთი კაცი უსათუოდ ცუდი მოქალაქეა.

სამშობლოს ჭეშმარიტი მოსიყვარული მეგობარი არის მხოლოდ ქველის მომქმედი კაცი, რომელსაც შეგნებული აქვს და სიყვარულობით ასრულებს ყოველივე თავის მოვალეობათა.

მამულის მოსიყვარული კაცს სძელს ისეთი კაცი, რომელიც ატყუებს უმადლეს მთავრობას, ან რომელიც ამ მთავრობის მოუსვენარობა მტერია.

როცა კაცი სახელმწიფო სამსახურშია, სალდათია იგი, თუ მოხელე, მას მიზნად თავის საკუთარი სარგებლობა და გამდიდრება კი არ უნდა ჰქონდეს, არამედ პატიოსნება და კეთილდღეობა თავისი ხელმწიფისა და ხალხისა. ვსთქვათ, იგი კერძო პირია, მაშინაც კი მისი უგუფიითადესი სურვილი უნდა იუოს პატიოსნება და კეთილდღეობა მისი ხელმწიფისა და ხალხისა; იმან არ უნდა მოიქმედოს ისეთი რამ, რაც არ შეესაბამება ამ კეთილდღეობას, არამედ იგი უნდა მოქმედებდეს ისე, როგორც მოითხოვს მისი სახელმწიფოს კეთილდღეობა. მან იცის, რომ ყოველ საზოგადოებაში არსებობს სხვა და სხვა გვარი ბოროტ-მოქმედება, რომელთა აღმოფხვრას უნდა ცდილობდეს იგი, მაგრამ მას უნდა ეზიზღებოდეს ისინი, რომელთაც სურთ ყოველივე ამ ბოროტების მოსპობა ძალით და სისძლის დაღვრით.

სისხლის ღვრა უსამინეფესია ყოველ გვარ ბოროტ-მოქმედებაზე. გულწრფელი მოსიყვარული მამულისა არას-დროს არ ადძრავს მოქალაქეთა შორის რაიმე უთანხმოებას, არამო იგი ყოველთვის მოწადინებულთა დაატყუროს მათში ყოველივე უთანხმოება და თავის სიტყვად და მოქმედებით აფუძნებს თავის მოძმეთა შორის მშვიდობას, მაგრამ როცა სახელმწიფო საჭიროებს დაცვას, იგი კრავის მაგიერ ღლომად ხდება.

მაშინ იგი ჩნუბობს და სძლევეს მტერს და ან ჩნუბის ველზე ჰკვდება.

შენი მოქმედების ასპარეზი იწყება ოჯახშივე. მამის სახლი—პირველი სკოლაა შენი

ქველმოქმედებისა. რა უნდა ვიფიქროთ მათზე, რომელნიც ამტკიცებენ, რომ მათ უყვარსთ თავისი სამშობლო და თავი მოაქვსთ თავისი მამაცობით, მაგრამ ამავე დროს ივიწყებენ თავის უპირველეს მოვალეობას — შვილურ სიყვარულს?

არ შეიძლება მოთავსდეს სამშობლოს სიყვარული და მამაცობა იმ კაცის გულში, რომელსაც თავისი მშობლები არ უყვარს.

როგორც კი ბავშვი ცოტათი წამოიზდება, თვითონ ბუნება ჩასძახის მას: გიყვარდეს შენი მშობლებიო. შვილური სიყვარული თანშობილი აზრია და იგი იმდენად ძლიერია, რომ არც კია საჭირო, იზრუნოს კაცმა, რომ ბავშვში ადძრას ეს სიყვარული.

ნუ თუ ის კაცი, რომელსაც თავი მოაქვს იმით, რომ მას უყვარს ღმერთი, სამშობლო და კაცობრიობა, ვაღდებული არ არის უდრმესი პატივისცემით ეპყრობოდეს იმ პირთ, რომელთა მეოხებით ღმერთმა შექმნა იგი კაცად და მოქალაქედ?

მამა და დედა ჩვენი პირველი მეგობარი არიან; რაც კი რამ გაგვიჩინა, სუყველაფერი მათი წყალობაა, ამიტომ ჩვენ ვაღდებულნი ვართ ვმადლობდეთ, პატივს ვსცემდეთ და გვიყვარდეს ჩვენი მშობლები.

ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ რაც უფრო ხშირი მიმოხვლა გვაქვს ჩვენს ნაცნობებთან, იმდენად უფრო გაბედულად და მოურიდებლად ვეპყრობით მათ. ამიტომ საჭიროა ვცდილობდეთ, რომ, რაც შეიძლება, ზრდილობით და პატივისცემით მოექყრათ კაცს, რაც უნდა ახლობელი იყოს იგი ჩვენი.

ის კაცი, რომელიც თავის სახლს გარეშე სიყვარულობით ღმორიდებით ექცევა ყველას, მაგრამ თავის საკუთარი მშობლები კი არ უყვარს, საზა'ულა არსებაა, ზრდილობას და თავაზიანობას კაც უნდა გიეჩიოს თავის საკუთარს ოჯახშივე.

ზოგი ჩვენგანი ამბობენ, რა ღირსი დამნაშაობაა, თუ ხან-ღის-ხან ბავშვები მოურიდებლად და გაბედულად ეპყრობიან თავიანთ მშობლებს? განა მშობლებმა არ იციან, რომ შეილგებს უყვარსთ ისინი; რა საჭიროა ეს გარეგანი ზრდილობიანობა. ამით ბავშვებს თავისუფლებას უხშავთ. მაგრამ თუ გვსურს, რომ ჩვენი შეილგებისაგან შემდეგში შეწუხებული არ ვიქნეთ, დასაწყისშივე უნდა ვეცადოთ, რომ იგინი პატარაობიდანვე ზრდილობით და პატივისცემით გვეპყრობოდენ ჩვენ, მშობლებს.

ვისაც არ შეუძლია სახლშივე ისეთი საყვარელი იქმნეს ყველასათვის, როგორც სახლს გარეშე, ვისაც არ შეუძლია მიისწრაფოდეს ქველმოქმედებისადმი და პატივისცემს კაცს, ისე როგორც თავის თავს, იგი სულ მოკლე და მოშიში კაცია.

ჩვენ ვაღდებულნი ვართ შესაფერისი სიყვარულით და პატივისცემით ეპყრობოდეთ ჩვენს მშობლებს; მეორეს მხრით ასე უნდა მოვიქცეთ, თუ გვსურს, რომ ჩვენს ოჯახში სუფევდეს ყველა წევრთა შორის სიყვარული და კეთილწესიერება. რაც უნდა უღირსი მშობლები ჰყავდეს კაცს, ისინი მაინც მაღლა უნდა იდგნენ შეილის თვალში როგორც პირნი, რომელთაც მიანიჭეს მას ცხოვრება: შეილისათვის უზრდელობაა, როცა ის თავის დედ-მამას უზრდელად ეპყრობა. როცა მშობლები ღირსი არ არიან შეილების მიერ ჯეროვანის პატივისცემის, მაგრამ უკანასკნელნი მაინც ჯეროვანად ეპყრობიან თავიანთ მშობლებს, მაშინ ერთი სამად უფრო საქები და მოსაწონია შეილების საქციელი, რადგან ამ შემთხვევაში ისინი ასრულებენ ბუნების კანონს და თავიანთ საკუთარ ღირსებასაც შესაფერად ექცევიან.

ვაი მას, ვინც თავის მშობლებს მათი რაიმე ცუდი მოქმედებისათვის დაზრახავს! ვის უნდა მოვეპყრათ ჩვენ შებრალებით, თუ ასეთი არ ვიქნებათ ჩვენი საკუთარი მამის და დედის შესახებ?



განმანათლებელი ნაყოფი მცხეთის წმ. ნინოს დედათა სავანისა.

(ამ სავანესთან დაარსებულ დედათა სასწავლებ-
ლის აღწერა *).

«ეგრეთ ბრყინევიან ნათელი თქვენი
წინაშე კაცთა, რათა იხილნენ საქმენი
თქვენნი კეთილნი და აღიდებდნენ
მამასა თქვენსა ზეცათასა (მათ. V,
16 სტრ.).»

მცხეთის წმ. ნინოს დედათა მონასტერს თავისი
დედათა სასწავლებლის მეოხებით დიდი სამსახური
მიუძღვის საზოგადოების წინაშე. მცხეთის დედათა
სასწავლებელში დიდის ხნიდგან იღებენ განათლებას
სხვა და სხვა წოდების ქაღნი, რომელნიც, შემდეგ
ამ სასწავლებელში სწავლა დამთავრებისა, გადიან
ხალხში, რომელშიაც შეაქვს განათლება. ამ დიდ
მოვალეობას ასრულებს მცხეთის დედათა მონასტერი
დღესაც და ამ სახით ყოველს კუთხეში და ყველა
წოდებაში ჰყენს ნათელს და ავრცელებს ჭეშმარიტს
და სასარგებლო ცოდნას.

ამ წმიდა სავანის კედლებ შ უ იზრდებოდა და
მტკიცდებოდა მცხეთის დედათა ძველი სასწავლებელი,
რომელიც შემდეგ გადაკეთდა თბილისის ეპარქია-
ლურ დედათა სასწავლებლად; 1889 წ. კი
ხელახლად გაიხსნა მცხეთის მონასტერთან დედათა
სასწავლებელი; საქირთა, რომ ამ სასწავლებელს
ყურადღება მიაქციონ სასულიერო და საზოგადო
განათლების მოყვარულთ საქართველოში; ამ სასწავ-
ლებელში სწორეთ სასურველად არის დაყენებული
სწავლა-განათლების საქმე, მასში ვრცლად ასწავლიან
მრავალ საგნებს; მასწავლებელნი სწორედ კეთილ-
სინდისიერად ეკიდებიან სწავლების საქმეს და ამის
შედეგი ისაა, რომ მოწაფეები მშვენიერად სწავლო-
ბენ. რომ გაიგოს და შეიტყოს საზოგადოებამ მნიშ-
ვნელობა ამ სასწავლებლისა, რომლის არსებობა
დღემდე ბევრმა არც კი იცის, ჩვენ განვიზრახეთ
მცხეთის წმ. ნინოს მონასტერთან არსებული სასწავ-
ლებლის მოკლე აღწერა.

* ამ სათაურით „საქსარხოსოს მთაბეჭედი“ დაბეჭდილია
სტატია რუსულს ენაზე. რადგან ამ სტატიის შინაარსი საინ-
ტერესოა ქართველი საზოგადოებისათვის, ამიტომ მოგვყავს
ამ წერილიდან ზოგიერთი ადვილები.

რედ.

I

ამა სასწავლებელში არის ოთხი ნორმალური
კლასი და ერთი მოსამზადებელი, რომელშიაც სამი
განყოფილება არის—უფროსი, საშუალო და დასაწყისი-
ამ მიმდინარე 1893 წელში ამ სასწავლებელში
სწავლობდა 47 ქალი; ასე მცირე რიცხვი მოსწავლე
ქალთა ალბად მიზეზია იმის, რომ ამ სასწავლებელში
ასე კარგად მიდის სწავლის საქმე, მაგრამ მეორე
მხრით სწავლების საქმის ხეირიანად მსვლელობას
ალბად ხელს უწყობდა ის გარემოებაც, რომ მასწავ-
ლებელნი ქალნი ჯეროვანად არიან მომზადებულნი
თავიანთ მოვალეობისათვის. სახელდობ ამ მიმდი-
ნარე სასწავლო წელიწადში ამ სასწავლებელში იყო
ოთხი მასწავლებელი ქალი: 1) ქ. ელენე ჯორჯაძე,
რომელსაც სწავლა დაუმთავრებია თბილისის დედათა
გიმნაზიაში; ეს ქალი ასწავლიდა საღმთო სჯულს
მესამე და მეორე კლასში, ოთხივე კლასებში ასწავ-
ლიდა გეოგრაფიას და სამოქალაქო ისტორიას მესამე
და მეოთხე კლასებში. 2) ანა კოლიევისა,—რო-
მელსაც სწავლა აქვს დამთავრებული თბილისის ეპარ-
ქიალურ დედათა სასწავლებელში, ასწავლიდა საღმთო
სჯულს პირველს და მეორე კლასში, რუსულ ენას
ყველა კლასებში, რუსულ სიტყვიერებას და ზოგიერთ
ლიტერატურულ ნაწარმოებთა მოკლე ისტორიას
მეოთხე კლასში და რუსულ საეკლესიო გალობას
სასწავლებლის ყველა კლასებში; 3) ანატასია მიქე-
ლოვისა,—რომელსაც სწავლა აქვს დამთავრებული
თბილისის დედათა ინსტიტუტში,—ასწავლიდა არით-
მეტიკას სასწავლებლის ყველა კლასებში და 4)
სოფია ციციანოვი,—რომელსაც სწავლა მიუ-
ღია მცხეთის უწინდელს დედათა სასწავლებელ-
ში,—ასწავლის საღმთო სჯულს მოსამზადებელ
კლასში, ქართულ საეკლესიო გალობას ყველა
კლასებში და თვალ-ყურს ადევნებს მოსწავლეთა
ხელ-საქნარს.

სასწავლებლის მთავრობას მცხეთის დედათა
სასწავლებელში შეადგენენ: უფროსი ქალი სასწავ-
ლებლისა, იგივეა წინამძღვარი მცხეთის წმ. ნინოს
დედათა მონასტრისა, დედა იკუმენია ნანო და სას-
წავლებლის რჩევა, რომლის თავსმჯდომარედ არის
სასწავლებლის უფროსი ქალი, ხოლო რჩევის წევ-
რებად,—დეკანოზი მცხეთის სობორისი მ. იოანე
მრევლოვი, მასწავლებელი ქალი ელენე ჯორჯაძე

ანა კოლიევისა, მონასტრის მღვდელი მ. დავით კარბელაშვილი და ხაზინადარი სინოდალნი კანტარისა ა. ა. არაზიანი; უკანასკნელი თვალ-ყურს ადევნებს სამოსწავლო ნაწილს სასწავლებელში და ამავე დროს ასრულებს სასწავლებლის რჩევას საქმის მწარმოებლის მოვალეობას, იგი დანიშნულია ამ თანამდებობაზე მისი მალალ ყოვლად უსამღვდელოესობის საქართველოს ექსარხოსად ყოფილის, დღეს პეტერბურგის და ლადოგის მიტროპოლიტის პალატის მიერ, რომელიც მხურვალე მონაწილეობას იღებდა მცხეთის დედათა ახალი სასწავლებლის დაარსების საქმეში. რჩევას ყველა წევრნი, როგორც ეს საზოგადოდ მიღებულია, თავის მოვალეობას უსასყიდლოდ ასრულებენ.

განსაკუთრებული ინსპექცია, ანუ კლასის აღმზრდელი ქალები არ არიან, ეინაიდგან სასწავლებელს საშუალება არა აქვს; მაგრამ ამ თანამდებობას დიდის ბეჯითობით ასრულებენ მონასტრის შენობაში მცხოვრები ყველა მასწავლებელი ქალნი რიგ-რიგობით, სასწავლებლის უფროსი ქალის გამგეობით და ხელმძღვანელობით.

სასწავლებლის წიგნთ-საცავი, თუმცა დრო და დრო იცვება ბავშვების საკითხავი წიგნებით, მაგრამ მაინც ძლიერ ღარიბია, და ძლიერ დიდი სამადლობელი საქმე იქნებოდა როგორც მასწავლებელთა, ისე მოსწავლეთათვის, თუ რაიმე შემწეობას აღმოუჩინს საზოგადოება ამ სასწავლებლის წიგნთ-საცავს.

სასწავლებელთან არც საკუთარი საფათ-მყოფო არ-ს, ეინაიდგან სასწავლებელს საშუალება არა აქვს, არ არის აგრეთვე არც მუდმივი ექიმი და არც ფერშალი. თუმცა, თითქმის, ყველა მოსწავლენი, გარეგანი მცხედლობით, და განსაკუთრებით ეგზამენების დროს, სუსტად ეჩვენება მნახველს, მაგრამ როგორც სასწავლებლის მეუფროსეთ წარმოადგინეს, სასწავლებელში არასოდეს არაინ არ გამხდარა ავად რაიმე მძიმე და გადამდები სენით; უბრალო ავად-მყოფობის დროს იწვევენ ადგილობრით ექიმს ან ფერშალს, რომელთაც ყოველთვის აძლევდნ სასყიდელს. ყოველ წლიურად, კერძოდამ მიმდინარე 189³/₄ სამოსწავლო წელში სასწავლებელს ჰქონებია შემდეგი შემოსავალი: 1) 300 მანეთი, რომელიც ყოველ წლივით ეძლევა სასწავლებელს «კავკასიაში მართლ-მადიდებელი აღსარების გამაერთიანებელი საზოგადოებისაგან და ამდენსავე აძლევს სასწავლებელს ქართლის ეპარქიის სა-

სულიერო წოდების ღარიბ პართათვის დაარსებული სამზრუნველო; 2) პანსიონერთაგან შემოტანილი ფული: 15 სრულ ხარჯზე მყოფ პანსიონერ ქალთ თითოეულს 120 მან. წელიწადში, 4 ნახევარ ხარჯზე მყოფ ქალს თითოჯ 80 მან.; კერძო ბინებიდან მოსიარულე მოსწავლე ქალთ ხდებთ წელიწადში სწავლის უფლებისათვის ხუთმეტ ხუთმეტი მანეთი; მაგრამ პანსიონში ყველა მცხოვრებ ქალთა შორის ხუთი მოსწავლე ობოლი და ღარიბი სამღვდელოების შეილება არაფერს იხდიან. 3) სასწავლებლის მოულოდნელ შემოსავალს შეადგენს კერძო შემოწირულებანი ფულით; ამ შეწირულებას ხშირად ჰკრებს თავის ნაცნობთა შორის სასწავლებლის უფროსი ქალი, დედა წინამძღვარი ნინა, რომელიც ამ სასწავლებლისათვის არ ზოგავს არც თავის საკუთარს საშუალებას და არც ტანი სიმრთელეს, და ამიტომაც 4) თუ სასწავლებლის წლიური ზოგიერთი ხარჯის დასაფარავად არაერთარი საშუალება აღარ მოიპოვება, დედა წინამძღვარი ნინა თავის საკუთარი მცირე შემოსავლით ჰფარავს მომეტებულ ხარჯს, და ასეთი ხარჯი მოხდის მას ყოველ წლივით, ზოგჯერ რამოდენიმე ასი მანეთი შეაქვს მას თავის საკუთრები-დამ სასწავლებლის აუცილებელი ხარჯების დასაფარავად.

სასწავლებელს, საშუალების უმექონელობისა გამო, არა ჰყავს საკუთარი ეკონომი. ამ თანამდებობას ასრულებს სასწავლებლის უფროსი ქალი, წინამძღვარი ნინა, რჩევას წევრთა დახმარებით. სასწავლებელში ეძლევათ უბრალო საზრდო, მაგრამ ყოველთვის ახალი და კარგი საწოლგისაგან მომზადებული. მოსწავლეთა ტანთ-საცმელი ერთგვარი და უბრალოა, მაგრამ სრულებით შესაფერი. ყველა მოწაფე ქალებს აცვიათ ცის-ფერი საქონლის კაბები და თეთრი ტილოს გულსაფრები.

(შემდეგი იქნება).



პედაგოგიური მნიშვნელობის სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საეურადღებოდ.

დედა-ენა, მისი მნიშვნელობა, ზომები დედა-ენის სასწავლოდ პირველ დაწყებით საერო და სასულიერო სკოლებში.

(წერილი მერვე *).

კითხვის უკანასკნელს და უმაღლესს ნაბიჯს შეადგენს ხელოვნებითი კითხვა, რომლის დროსაც მკითხველი ნათლად დაუხატავს და წარმოუდგენს მსმენელებს იმ აზრს და გრძნობას, რომელიც მკაცრულია წასაკითხ სტატიაში. რასაკარგვლია ბავშვს, რაკი ის სულიერად მცირედ განვითარებულია, არ შეუძლიან შესაფერისი სისრულით და ძალით გამოხატვას იმისთანა გრძნობები, რომელიც მოზრდილ კაცს შეეხება; ამიტომ პირველ დაწყებითი სკოლის მოწაფეთაგან სრულიად საქმარისია, თუ ისინი კითხულობენ ისე, რომ თითქოს თავისუფლად ლაპარაკობდნენ. პირველ დაწყებითი სკოლის მოწაფის კითხვის სასურველ დაფასებას წარმოადგენს ის გარემოება, თუ მოწაფის კითხვის დროს მსმენელი გამოცდის ისეთს შთაბეჭდილებას, რომ მკითხველი თითქოს კი არ კითხულობს, არამედ თავისუფლად და მკაფიოდ საუბრობს. რუსების ერთი საპატრიო პედაგოგი შემდეგ ნაირად ახასიათებს ხელოვნებითი კითხვის მნიშვნელობას პირველ დაწყებით სკოლებში: «ყველა ჩვენგანს გამოუცდია, თუ როგორის სიამოვნებით ვუგდებთ ყურს იმისთანა მკითხველს, რომელიც კითხულობს ისე, თითქოს წიგნში არ იცქირებოდ, მოგვითხრობს რასმე, ე. ი. კითხულობს ხელოვნურად; მაგრამ სოფლის და საზოგადოთ პირველ დაწყებით სკოლებში ხელოვნური კითხვის სწავლებას არა მარტო კმაყოფილებისათვის უნდა მიექცეს ყურადღება, არამედ განსაკუთრებით, მისთვის, რომ სკოლაში ნასწავლებლს თავის კეთილ-ხმოვანი კითხვით შეეძლოს გაუნათლებელი ხალხისათვის უდიდესი სარგებლობის მოტანა. სკოლამ უნდა აღზარდოს ისეთი წამკითხველები, რომელთაც სიამოვნებით უნდა

უსმენდეს უბრალო წერა-კითხვის უმეცარი ხალხი, რომ თავის ხელოვნურ კითხვით მოიტაცონ მსმენელები, რომელთაც განელევიძებათ სურვილი მკითხველისადმი ყურადღებისა! ჩვენში ყველა მასწავლებელი არ აქცევს შესაფერისს ყურადღებას ხელოვნებით კითხვას. ჩვენი ხალხი სოფლებში მოკლებულია ამისთანა წამკითხველებს, ამიტომ ხშირად ვინ იცის კვირა-უქმე დღეებში როგორ ატარებენ დროს ჩვენებური წერა-კითხვის უმეცარი და ხელოვნურ წამკითხველებს მოკლებული გლეხები. წიგნების კითხვა და წასაკითხის მოსმენა შეადგენს საუკეთესოს და ერთად ერთ სასარგებლო დროს გატარებას მუშა ხალხისათვის. ამ ნაირი ნაყოფიერი შედეგი სკოლისა კითხვის საქმეში აღმალლებს სკოლას მდებო ხალხის თვალშიაც, რომელიც ისეთის ეჭვის თვლით ცქერას არ დაუწყებს სკოლებს, როგორც დღევანდელ სკოლებს უყურებს. ამიტომ ვიმეორებთ, რომ ფრიად საჭირო არის მიექცეს ჯეროვანი ყურადღება ყველა ზენო მოყვანილ თვისებებს, რომ სკოლას, რომლის შესანახად მიიღებენ ხარჯში მონაწილეობას გლეხები, ჰქონდეს ამ უკანასკნელზეც შესაფერისი გავლენა.

გარდა კითხვის სწავლებისა დედა-ენის სწავლების დროს მასწავლებლის ყურადღება უნდა იქმნას მიქცეული აგრეთვე მოწაფეების ზეპირ-სიტყვა პასუხზეც, ამისთვის მასწავლებელი უნდა სარგებლობდეს ყველა გაკვეთილებით, რომ ბავში მართლა მიეჩვიოს სწორს, მართალს და სინამდვილით ლაპარაკს. პირველად ზეპირ სიტყვიერების გასაძლიერებლად საუკეთესო საშუალებად არის აღიარებული მოწაფეების სრული პასუხი, რომელშიდაც იმეორება თითქმის ყველა ნაწილი კითხვითი წინადადებისა. სხვა საშუალებათა შორის საყურადღებოა აგრეთვე ა) ცოცხალი ლაპარაკი, ბ) წაკითხულის ანუ გავანილის შინაარსის წარმოთქმა. კითხვის გაკვეთილებიც წარმოადგენენ ერთს საუკეთესო საშუალებას, რომ ბავშვს შეეძლოს თავის აზრის კანონიერად, მკაფიოდ და ლოგიკურად გამოხატვა ზეპირად ანუ დაწერით, ვინც კარგად ლაპარაკობს, ის კანონიერ წერასაც მალე ისწავლის. უმთავრესი მიზანი ბავშვებს სიტყვიერების შემუშავებისა იმაში მდგობარეობს, რომ ის მცირე სიტყვები და გამოთქმანი, რომლითაც ბავშვს შედის სასწავლებელში, შეაესონ, გაამდიდრონ ბავშვის ლექსიკონი ახალი ცნობებით მოწაფის ცოდნის გა-

*) იხ. «მწეგმსია»-ს № 14 1894 წ.

ფართობების დაკვარად. ბავშვის პირველ ყოფილი ენა უნდა გაიხსნას, განვითარდეს, გაიწმინდოს ესრედ წოდებული პროვინციულიზმებისა და ბარბარისმებისაგან, გაკეთილშობილდეს იმ სიტყვა-პასუხით, რომელიც შეადგენს ლიტერატურული სიტყვიერების კუთვნილებას და ამ ნაირად ბავშმა უნდა ისწავლოს არა მარტო გავება ლიტერატურული ენისა, არამედ უნდა შეეძლოს მისი ხმარება და სარგებლობაც. დიდი გავლენა აქვს აგრეთვე ოჯახსაც ბავშვის სიტყვიერების კანონიერ განვითარებაზე — ლაპარაკში ბავშვები ჰბადებენ მათ, ვინც გარშემო არტყიათ, თუ ბავშვს მუდამ კანონიერი და წმიდა სიტყვა-პასუხის შესის, — ისიც ეჩვევა წესიერად ლაპარაკს, პირიქით თუ ბავშვებს ესმისთ უწყისა და უხეირო ლაპარაკი — თვითნაც მიჩვევიან ცუდათ ლაპარაკს, ამისათვის ფრიად საჭიროა, რომ, როგორც ოჯახში, ისე, რასაკვირველია, სკოლაშიაც ბავშვი მუდამ ხედავდეს უფროსებში კანონიერი სიტყვა-პასუხის მაგალითებს, აქედან სჩანს, თუ რა მანებლობას სჩადიან ზოგიერთი მშობლები და სხვებიც, რომლებიც პატარა ბავშვებს განგებ უტყევენ ლაპარაკს — როცა თავიდან დაეჩვევა კაცი ურიგოდ ლაპარაკს — შემდეგში ძნელია გადაჩვევა; ბავშობის დროს შეძენილი ჩვეულებები ყოველთვის თავს იჩენს და ხშირად ცუდი ჩვეულებები ხელს უშლის ბავშვებს გონება განვითარების საქმეში. ზეპირი სიტყვიერების გასაძლიერებლად ერთი უკეთესი საშუალება არის აკრეფე დაკვირვებითი სწავლა, რომლისათვისაც, იმ მოსაზრებათა ძალით, რომ ყველა საგნები თვალსაჩინოდ უნდა ისწავლებოდეს პირველ დაწყებითი სკოლებში, ცალკე გაკვეთილები არ არსებობენ, მხოლოდ ხანდისხან მასწავლებელი რომელიმე წასაკითხს ახანის, განმარტების დროს, გამართავს მოწაფეებთან საუბარს წაკითხულ საგანზე. ბავშვის გარშემორტყმული ბუნება, ბუნებითი და ხელოვნებითი საგნები, მოვლენანი წარმოდგენენ ურიცხვ მასალას ბავშვის ცნებების და წარმოდგენილებათა გასამდიდრებლად, მხოლოდ საჭიროა ამ საქმეში გონიერი დახმარება და ეს დახმარება იმაში მდგომარეობს, რომ დედა, მამა ანუ სხვა პირი, რომელიც ზრდის ბავშვს, უნდა ცდილობდეს მისი ყურადღება მიექციოს რომელიმე საგანზე, მის თვისებასა და მოქმედებაზე. როცა ბავშვი გაიცნობს საგნებს და მოვლინებებს, ის შეადგენს წარმოდგენილებას და ცნებებს მათზე და თავის დაკვირვების

სიტყვიერად გამოთქმის დროს, ბავშვი ავარჯიშებს თავის ზეპირ სიტყვიერებასაც. მისთვის რომ ბავშმა ყურადღება მიექციოს საგნებს და მის თვისებებს და გამოხატოს თვითონვე თავისი შენიშვნები სიტყვებით, საჭირო არ არის მიწოდება გონიერის კითხვებისა ხსენებული საგნის და მის თვისებათა შესახებ. ბავშვი ზეპირ მტყუყვლებაში ვარჯიშდება, აგრეთვე წაკითხულის ანუ გაგონილის სტატიის შინაარსის მოთხრობით, მშობლიური სამაგალითო ლექსები ზეპირად დასწავლით და ხელოვნურად წაკითხვით, რომელიც აგრეთვე ღრმად განჰანათლებლად და აღიზრდელად მოჰქმედებს ბავშვის სულზე, უღვიძებს მას ოცნებას, ესტეტიკურს და ზნეობრივ გრძნობებს.

ბავშვის წერაში გასამართავად არსებობენ შემდეგნი ვარჯიშობანი: ა) პირდაპირ წიგნიდგან გადაწერა, ბ) კარნახი, გ) დასწავლილი სტატიების ზეპირად დაწერა, დ) პატარ-პატარ თხზულებების შეთხზვა მიცემულ პროგრამაზე, ე) უბრალო საგნების აწერილობა, ადელი მოთხრობები და საქმის ქალაქების შედგენა იმ საგნის შესახებ, რომელიც არ გამოდის ბავშვის ცნობების წრიდან.

წიგნიდგან გადაწერა არის ყველაზედ უფრო ელემენტარული ხერხი ბავშვის წერაში სავარჯიშოდ, მაგრამ რომ ეს სამუშაო მეხანიკურ ვარჯიშობად არ გადაიქცეს, საჭიროა მასწავლებელმა იშვიათად მიმართოს პირ-და-პირ გადაწერინებას.

კარნახი შეადგენს ისეთს სავარჯიშოს, როდესაც ბავშვი სხვის სიტყვებიდგან ეჩვევა წერას, ვარჯიშდება მართლ წერისთვის საჭირო გრამატიკულ და ორთოგრაფიულ ფორმებში.

ზეპირად დასწავლილი სტატიების და მოთხრობების წერა აჩვევს ბავშვებს აზრის ლოგიკურად დალაგებას, პრაქტიკულად იძენს ბავშვი ჩვეულებას, რომ კანონიერად შეუთანახმოს ერთმანეთს წინადადებების ნაწილები და თავიანთ ადგილას დასონ წერის ნიშნები.

კლასში ახსნილი სტატიების შინაარსის შემოკლებულად თემა შევლის გაუღვიძოს და განუერთაროს ბავშვებს მოსაზრება იმის შესახებ, თუ რომელი საგანი უფრო საჭიროა და აუცილებელი სტატიაში და რომლის გამოტოვება შესაძლებელია აზრის დაურღვევლად. შეიძლება სტატიის შემოკლებული შინაარსის დაწერაც. ეს ვარჯიშობანი მით უფრო ბევრს მასალას იძლევიან წერიითი სიტყვიერების შესაძლებლად

რამდენადაც სტატიის შინაარსის გამოთქმაში შეხედუ-
ბათ უფრო სხვა და სხვაფერობა.

დასასრულ პატარა პატარა თხზულებებიც თხოვენი
მოწაფეთაგან თვით მოქმედებს. თხზულების შესამუ-
შავებლად მასწავლებელი აძლევს მოწაფეებს მხოლოდ
დარიგებას, რჩევას თხზულების დახლოებით მიმარ-
თულობას; საზოგადო მოცულობას, უმთავრესს აზრს
და ლოგიკურ კავშირს წინადადებებს; მოწაფემ კი
თინაძემ თხზულების დანიშნულებისა თვითონ უნდა
შეთხზას ფორმა მიცემული მასალის შესამუშავებლად
რასაკერძოდ ია ყოველთვის სავარჯიშო საგანი უსა-
თუოდ უნდა ეთანხმებოდეს მოწაფის გონებითი
განვითარების ხარისხს და სასწავლო მეცადინეობის
საზოგადო მსვლელობას. ამასთანავე ყველა მოწაფე-
ების ნაწერები ყურადღებით უნდა გადათვალიეროს
მასწავლებელმა, აღნიშნოს ხაზის გასმით, სადაც
შეცდომებია და რეკულების დაბრუნების დროს
მოწაფეებს უნდა გაასწორებინოს. უამისოდ მოწაფეები
შემდეგშია ცარიელი მარგებლები შეცდომების გასწო-
რებით. მასწავლებელმა მოწაფის მიერ დაშვებული
შეცდომა თვითონ აღარ უნდა გაასწოროს, თვითონ
უნდა უჩვენოს მოწაფეს, სადა არის შეცდომა და თუ
რომელ ადგილას რა შეცდომა არის, ამის გამო-
ცნობა და შეცდომების გასწორებულად რეკულში
ამოწერა მოწაფეებს უნდა ჰქონდეს დავალებული.

ენის შესწავლა შეიძლება თეორიულად და
პრაქტიკულად, პრაქტიკულად ბავშვები სწავლობენ
ენას ლაპარაკის და ცხოველ საუბრის დროს ანუ
წერა-კითხვის სწავლების დროს; თეორიულ ცნობებს
ენის შესახებ შეიძენენ გრამმატიკის გაკვეთილებზე.
პირველ დაწყებით სკოლებში საგრამატიკო ვარჯი-
შობანი შეადგენენ კანონიერ მოთხოვნილებას სამ-
შობლო ენის შესასწავლად. თუ გრამატიკიდან
ცნობები ბავშვისათვის ძალისებრივი და ადვილად
გასაგები იქნება, — შეიძლება გრამმატიკადანაც შე-
უძლიან მასწავლებელს ამოიღოს ისეთი სავარჯიშოე-
ბი, რომლითაც შეუძლიან გამოიწვიოს ბავშვის
აზრის მოქმედება. მხოლოდ აქ უნდა შეენიშნოს,
რომ პირველ დაწყებითი სკოლებისათვის პროგრამით
დანიშნული საგრამატიკო ცნობები უნდა ისწავლე-
ბოდეს პრაქტიკულად, შემოკლებით, უნდა ისა-
ზღვრებოდეს მხოლოდ სინტაქსური და ეტიმოლო-
გიური მასალის უსაჭიროებად შემუშავებით. წიგნში
გრამმატიკის სწავლება აენებს მხოლოდ საქმეს, რად-

განაც ამ დროს გრამატიკის სწავლება მიიღებს
დოქტრინულ ხასიათს, რაც უადგილო არის ელემენ-
ტარულად სწავლების დროს. ენის რიგიანად შესწა-
ვლისთვის საკმარისი არ არის მარტო ან თეორეტი-
კულად ან უპრაქტიკულად შესწავლა ენისა, საჭიროც
ერთიც და მეორეც. თეორეტიკულად შესწავლა
ენისა ანუ გრამმატიკა ამოკლებს დროსა და შრომას
ენის შესასწავლად, ადგენს საზოგადო კანონს, რომ-
მელსაც უნდა ემორჩილებოდეს სულ ყველა და არა
რომელიმე პირი მარტო; პრაქტიკულად კოდნა
ენისა კი აძლევს სიცოცხლეს და მნიშვნელობას
გრამმატიკულ კანონებს, რომლებიც მკვიდრად ჩაი-
ბეჭდებიან ბავშვის მეხსიერებაში და მოქმედებს მასზე
განმავითარებლად. უმანლობელესი დანიშნულება და
მიზანი გრამმატიკისა, როგორც სასწავლო საგნის,
იმაში მდგომარეობს, რომ განუვითაროს, გაუხსნას
ბავშვს კანონიერი ზეპირი და მწერლობითი
სიტყვა-პასუხი. წესებს და კანონებს სამშობლო
ენისას ბავშვი გააგებს, როგორც კანონიერ ზეპირ
სიტყვა-პასუხიდან, აგრეთვე ჩვენი საშავალითო
მწერლების საუკეთესო ნაწარმოებისადმი დაკვირვე-
ბიდან. გრამმატიკაში მოწაფეების სავარჯიშოდ
მასწავლებელმა უნდა აიღოს სხვა და სხვა გრამმა-
ტიკული გამოცანები თვითონ სასწავლო მასალისაგან,
რომელიც უკვე შემუშავებულია და შესწავლილი
აქვთ ბავშვებს მხოლოდ არა გრამატიკის მხრით.
ყველა გრამმატიკული სავარჯიშოები პედაგოგიური
თანდათანობის მიხედვით უნდა იყოს მოქცეული
პირველ დაწყებით სამშობლო ენის სასწავლო წიგნში.
ამ ნაირად რიგიანად შესწავლა სამშობლო ენისა
ბევრად დამოკიდებულია, როგორც მასწავლებელზე
და მის მიერ საქმის კოდნაზე, აგრეთვე პირველ
დაწყებითი სასწავლო, სახელმძღვანელო პედაგოგიუ-
რად შემუშავებულ სამშობლო ენის შესასწავლ
წიგნზედაც.

პირველ დაწყებითი სასწავლო წიგნს სამშობლო
ენის შესასწავლად აქვს ფრიად დიდი პედაგოგიური
მნიშვნელობა — ის არის საფუძველი მთელის პირველ
დაწყებითი, ელემენტარული სწავლა-განათლებისა;
ამ წიგნიდან უნდა შეიძინოს ბავშვმა ბრწყინვალე
აზრები და სალი შთაბეჭდილებანი, ამიტომ პირველ
საკითხავ წიგნში უსათუოდ უნდა იყოს საკმაო რიც-
ხე, როგორც პროზაიკული, ისე პოეტური სტატიე-
ბისა, თავის გარეგან ფორმით პირველ საკითხავი

რამდენადაც სტატის უნარის გამოთქმაში უცხედ-
ბათ უფრო სხვა და სხვაფერობა.

დასასრულ ჰ:ტარ-პატარა თხზულებებიც ითხოვენ
მოწაფეოჯან თვით მოქმედებს. თხზულების შესამუ-
შავებლად მასწავლებელი აძლევს მოწაფეებს მხოლოდ
დარიგებას, რჩევას თხზულების დახლოებით მიმარ-
თულობას; საზოგადო მოცულობას, უმთავრესს აზრს
და ლოგიკურ კავშირს წინადადებებს; მოწაფემ კი
თანამედ თხზულების დანიშნულებისა თვითონ უნდა
შეთხზას ფორმა მიცემული მასალის შესამუშავებლად
რასაკერველია ყოველთვის სავარჯიშო საგანი უსა-
თუოდ უნდა ეთანხმებოდეს მოწაფის გონებითი
განვითარების ხარისხს და სასწავლო მეცადინობის
საზოგადო მსვლელობას. ამასთანავე ყველა მოწაფე-
ების ნაწერები უურადლებით უნდა გადათვალისწინოს
მასწავლებელმა, აღნიშნოს ხაზს გასმით, სადაც
შეცდომებია და რეკომენდების დაბრუნების დროს
ზოწაფეებს უნდა გაასწორებინოს. უამისოდ მოწაფეები
შემდეგშია ც არ ისარგებლებენ შეცდომების გასწო-
რებით. მასწავლებელმა მოწაფის მიერ დაშვებული
შეცდომა თვითონ აღარ უნდა გაასწოროს, თვითონ
უნდა უჩვენოს მოწაფეს, სად არის შეცდომა და თუ
რომელ ადგილას რა შეცდომა არის, ამის გამო-
ცნობა და შეცდომების გასწორებულად რეკომენდებში
ამოწერა მოწაფეებს უნდა ჰქონდეს დავალებული.

ენის შესწავლა შეიძლება თეორიულად და
პრაქტიკულად, პრაქტიკულად ბავშვები სწავლობენ
ენას ლაპარაკს და ცხოველ საუბრის დროს ანუ
წერ-კითხვის სწავლების დროს; თეორიულ ცნობებს
ენის შესახებ შეიძენენ გრამმატიკის გაკვეთილებზე.
პირველ დაწყებით სკოლებში საგრამატიკო ვარჯი-
შობანი შეადგენენ კანონიერ მოთხროვნილებას სამ-
შობლო ენის შესასწავლად. თუ გრამატიკიდან
ცნობები ბავშვისათვის ძალისებრივი და ადვილად
გასაგები იქნება, — შეიძლება გრამმატიკადანაც შე-
უძლიან მასწავლებელს ამოიღოს ისეთი სავარჯიშოე-
ბი, რომლითაც შეუძლიან გამოიწვიოს ბავშვის
აზრს მოქმედება. მხოლოდ აქ უნდა შეენიშნოს,
რომ პირველ დაწყებითი სკოლებისთვის პროგრამით
დანიშნული საგრამატიკო ცნობები უნდა ისწავლე-
ბოდეს პრაქტიკულად, შემოკლებით, უნდა ისა-
ზღვრებოდეს მხოლოდ სინტაქსიური და ეტიმოლო-
გიური მასალის უსაჭიროებსად შემუშავებით. წიგნი
გრამმატიკის სწავლება აწინებს მხოლოდ საქმეს, რად-

განაც ამ დროს გრამატიკის სწავლება მიიღებს
ლომატიურს ხასიათს, რაც უადგილო არის ელემენ-
ტარულად სწავლების დროს. ენის რიგიანად შესწა-
ვლისთვის საკმარისი არ არის მარტო ან თეორეტი-
კულად ან უპრაქტიკულად შესწავლა ენისა, საჭიროა
ერთიც და მეორეც. თეორეტიკულად შესწავლა
ენისა ანუ გრამმატიკა ამოკლებს დროსა და შრომას
ენის შესასწავლად, ადგენს საზოგადო კანონს, რო-
მელსაც უნდა ემორჩილებოდეს სულ ყველა და არა
რომელიმე პირი მარტო; პრაქტიკულად კოდნა
ენისა კი აძლევს სიცოცხლეს და მნიშვნელობას
გრამმატიკულ კანონებს, რომლებიც მკვიდრად ჩაი-
ბეჭდებიან ბავშვის მეხსიერებაში და მოქმედებს მასზე
განმავითარებლად. უმახლობელესი დანიშნულება და
მიზანი გრამმატიკისა, როგორც სასწავლო საგნის,
იმაში მდგომარეობს, რომ განუვითაროს, გაუხსნას
ბავშვს კანონიერი ზეპირი და მწერლობითი
სიტყვა-პასუხი. წესებს და კანონებს სამშობლო
ენისას ბავშვი გააგებს, როგორც კანონიერ ზეპირ
სიტყვა-პასუხიდგან, აგრეთვე ჩვენი საშავალითო
მწერლების საუკეთესო ნაწარმოებისადმი დაკვირვ-
ბიდგან. გრამმატიკაში მოწაფეების სავარჯიშოდ
მასწავლებელმა უნდა აიღოს სხვა და სხვა გრამმა-
ტიკული გამოცანები თვითონ სასწავლო მასალისაგან,
რომელიც უკვე შემუშავებულია და შესწავლილი
აქვთ ბავშვებს მხოლოდ არა გრამატიკის მხრით.
ყველა გრამმატიკული სავარჯიშოები პედაგოგიურის
თანდათანობის მიხედვით უნდა იყოს მოქცეული
პირველ დაწყებით სამშობლო ენის სასწავლო წიგნი ში.
ამ ნაირად რიგიანად შესწავლა სამშობლო ენისა
ბევრად დამოკიდებულია, როგორც მასწავლებელზე
და მის მიერ საქმის ცოდნაზე, აგრეთვე პირველ
დაწყებითი სასწავლო, სახელმძღვანელო პედაგოგიუ-
რად შემუშავებულ სამშობლო ენის შესასწავლ
წიგნზედაც.

პირველ დაწყებითი სასწავლო წიგნს სამშობლო
ენის შესასწავლად აქვს ფრიად დიდი პედაგოგიური
მნიშვნელობა — ის არის საუფუძველი მთელის პირველ
დაწყებითი, ელემენტარული სწავლა-განათლებისა;
ამ წიგნიდგან უნდა შეიძინოს ბავშვმა ბრწყინვალე
აზრები და სალი შთაბეჭდილებანი, ამიტომ პირველ
საკითხავ წიგნი უსათუოდ უნდა იყოს საკმაო რიც-
ხვი, როგორც პროზიკული, ისე პოეტური სტატე-
ბისა, თავის გარეგან ფორმით პირველ საკითხავი



და აი ეს გასაქირი იწვევს და აღენინებს იმ სისაძაგ-
 ლეს, რომელსაც ხედავთ მათ ცხოვრებაშიო. ზოგნი
 ასახელებენ ზნეობრივსა და გონებრივ სისუსტეს
 სოფლელებისას. მართალიც არის, რომ სოფლელებს
 მტკიცე და სალი ზნეობა ჰქონდეთ, გონებითაც
 ცოტად გაგებულნი იყვნენ, მაშინ ასეთ ცუდ მოვ-
 ლენათა ხსენებაც კი არ იქნებოდა ხალხში. დიად, გონე-
 ბრივი და ზნეობრივი წარმატება ხალხისა მოსპობს
 მათში ყოველ ცუდ მოვლენათა. სანატრელია, რომ
 უფრო მტკიცედ, ვინემ ახლაა — დამყარდეს, გავრცელ-
 დეს ხალხში ადამიანის ველური ხასიათის მომარბი-
 ლებელი ქრისტიანობრივი მოძღვრება — სწავლა;
 საგრძნობელად შეეხოს და გადაჰქნას არსებითად
 ქრისტიანობრივმა სიყვარულმა, სათნოებამ, გულ-
 მოწყალებამ, სიმათლემ ადამიანის სული და გუ-
 ლი და დაისადგუროს მათში. განა ნიეთიერი შეძ-
 ლება არ აქვთ იმ მომადლოდ მსდხამ ვაჟ-ბატონებს,
 რომლებიც უღვთოთ იღებენ ქრთამს? განა ვერც
 ესენი აკმაყოფილებენ უმთავრეს მოთხოვნილებათა
 უამისოდ? განა ცოტანი არიან შეძლებულნი, რომ
 ლებიც გაჰიჭენილი არიან მტრობით, შურით? ანაზედ
 ასეთ დაუფიქრებელ პასუხს იძლევიან: დიად, შეძლე-
 ბულნი არიან და სისაძაგლესაც სწადიან, მაგრამ განა
 იმათაც არ აკლიათ ზნეობრივი და გონებრივი ცოდნა?
 დიად! აკლიათ! საქმე ის კი არ არის, რომ ორიოდ
 ზნეობრივსა და გონებრივ სწავლებას ყური მოჰკრან,
 გაიკონონ. არა ზნეობრივი და გონებრივი სწავლა
 უნდა ეხებოდეს სულს და გულს, უნდა შეუხისხლ-
 ზორცდეს ადამიანს, უნდა დაისადგუროს მის ბუნე-
 ბაში, და აი მაშინ ექნება სწავლას მასზე ხელგავლენა...

მაგრამ უფრო სამწუხარო ის არის, რომ სოფ-
 ლელთ გაგონილიც არ აქვსთ, თუ რაში მდგომარეობს
 ჰეშმარიტი ქრისტიანობრივი ზნეობა, იმათ
 არ მოუსმენიათ, არ უსწავლიათ საღმრთო ისტორია,
 არ მოუსმენიათ ახსნა, განმარტება საეკლესიო წიგ-
 ნებისა. იმათ იციან, რომ ქრისტიანები ჰქვიათ, მაგ-
 რამ რატომ, რაში მდგომარეობს, რა არის შინაარსი,
 მოთხოვნილება ქრისტეს სჯულისა, ეს კი არ ესმათ.
 დადიან ეკლესიაში, ისმენენ წირვას, საეკლესიო
 წიგნების კითხვას, მაგრამ მათი მნიშვნელობა ნაკ-
 ლებად ესმით. უსრულდებათ მათ საეკლესიო წესე-
 ბი, მაგრამ რა ძალა აქვს ამ წესებს, რა მარტებლნი
 არიან, ეს კი არ იციან რიგიანად. საღვთისმეტყველო
 ლიტერატურა, მართალია, უმადლეს წერტილამდე
 ასული, მაგრამ უბრალო ხალხს კი ვერ უსარგებლე-
 ბია მით. ახლა, თუ იმასაც გაიგებთ, რა სუსტად არის
 მათში გავრცელებული საერო წერა-კითხვაც — უმეტე-
 სობამ ხელის მოწერაც არ იცის, ზოგმა იცის ხელის
 მოწერა და ამით თავდება საერო ლიტერატურა
 მათში — მაშინ დარწმუნდებით, თუ რა ზნეობრივსა
 და გონებრივ სიბნელებში იმყოფება ხალხი სოფლებ-

ში. რა არის მიზეზი, რომ ცხრამეტი საუკუნის გან-
 მავლობაში ხალხს ჯერ კიდევ რიგიანად ვერ შეუგ-
 ნია, თუ რაში მდგომარეობს ქრისტიანობა? რა არის
 მიზეზი, რომ ამ ჰეშმარიტებას, ლეთებრივ სწავლე-
 ბას ვერ გაუტანებია ხალხის გონებაში? ზოგნი, და
 უფრო გარემენი, ჩვენი ხალხის სარწმუნოებრივ
 გულგრილობას აწერენ ამას; მათის აზრით, ვითომ, ამის
 გამო, ჩვენი ხალხი გულგრაღად ეკიდება, სარწმუ-
 ნოებრივ კითხვებს, და არ აქვს მხურვალე ლტოლ-
 ეილება ეკლესიურ საქმეებისადმი. მაგრამ ეს იმათი
 აზრია, ვინც შორიდან უყურებს ჩვენი ხალხის
 ცხოვრებას, ვინც გვერდზე უტკერის მას, და არა
 იმათი, ვინც დაახლოვებით გასცნობია ჩვენს ხალხს.
 არა, მიზეზი ამისა არის უღიერობა, უზრუნველობა
 იმათი ვინც მოვალეა ხალხს აუხსნას, ასწავლოს,
 გააგებინოს, ჩაუნერგოს სულსა და გულში, თუ რა
 არის ქრისტეს სჯული, მოძღვრება, მცნება და მოთ-
 ხოვნილება მისი მორწმუნეთაგან. მიზეზია ამის უსაქ-
 მობა, ორგულობა იმათი, ვისაც აქვს დაახლოვებუ-
 ლი მსეღვლეობა ხალხთან...

ვინ არის ასეთი პირი? «თქვენ ხართ ნათელი,
 თქვენ ხართ მარლი სოფლისო» უთხრა თვით მაც-
 ხოვარმა თავის მოწაფეებს და მათით ყველა მათ
 მემკვიდრეთ. დიად, დიად, მარგებელი იქნე-
 ბა ამ ბნელ სოფლელებისათვის ჰეშმარიტი
 მწყემსი; მხოლოდ ჰეშმარიტი. როგორც თვისება,
 ისე მოვალეობა მწყემსისა ნათლად და დაწერალებით
 არიან ნაჩვენები საეკლესიო წიგნებსა და სხვა და
 სხვა სახელმძღვანელოებში. მაგრამ სამწუხაროდ არ
 არის დატული სრულებით და ჯეროვანად... ჩვენს
 კუთხეში, მე ვამბობ გურია-სამეგრელოს ეპარქიის
 შესახებ — ცოტანი გეყავს ნასწავლნი, კურს დამთავ-
 რებულნი მღვდლები; რალაც ორიოდ, ისინიც
 ქალაქებში არიან, სოფლებში კი ძალიან იშვიათად
 შეხვდებით მათ. ჩვენი მღვდლები სულ შინაურულად
 აღზრდილნი არიან. და ეს შინაურული აღზრდა იმა-
 ში მდგომარეობს, რომ მათ ზეპირად აქვთ დასწავ-
 ლილი ის, რაც კურთხევის და კონდაკ-ჟამის
 ჩვენებით უნდა აასრულონ. სწორედ ნაღვლიანად
 წარმოსთქვა ერთმა ბლალოჩინმა ჩემთან, რომ
 ჩემ საბლალოჩინოში ბევრნი ისეთი მღვდლები
 არიან, რომ მათლად ხელს ვერ მოაწერენო. მწყემ-
 სიც იმას გადასცემს სამწყსოს, რის შეძლებაც აქვს,
 რითაც გამსჭვალულია! როგორ უნდა აუხსნას, გა-
 ნუშმარტოს, გააგებინოს ის ღრმა ჰაზრი ქრისტიანო-
 ბისა ხალხს, თუ მასაც კარგად არ აქვს შეგნებული-
 როგორ უნდა ებრძოლოს, ეწინააღმდეგოს გონებ-
 რივსა და ზნეობრივ სისუსტეს მწყემსი, თუ ამისთვის
 ძალა არ შესწევს, ისიც ბოროტიკობს? საიდგან უნდა

გამოიჩინოს ის უძლეველი ენერჯია, მოთმინება, შრომის მოყვარეობა, ერთგულება მრევლისადმი და სხვა მრავალი ასეთები, თუ მასში არ აღზრდილა ჯეროვანად ესეები?... სიმწუხარის ღიმილი მოგადგებოდათ, როცა ერთ მწყემსთაგანმა მითხრა, მართალია მე ისევე ვილაპარაკებ (ეჭიდაგებო), როგორც იმ ნასწავლმა ილაპარაკა (იქ-დაგა) რალაცეები, მაგრამ რით ვარ იმაზე «ნაკლები», წირვით მეც კი ვსწირავ და ისიცო და სხვა რა უნდაო! არა ნაკლებ დანაღვლიანდებოდით, როცა ერთ მწყემსთაგანმა დაიწყო მტკიცება, რომ კანონიერია ის აღთქმა სოფლის მიერ, რომლის ძალით წელიწადში თითო უნდა აწირვინონ «ცხვრით, ტახით, ხარის თავ-ფეხითო». მართალია, ნ კურს დამთავრებულნიც არიან ისეთი, რომლებიც არაფერს დაეძებენ და ვერ ვასცილებიან ვერაფრით უსწავლელთ, მაგრამ სწავლაც არის და სწავლაც. სწავლაც საფუძვლიანი, სარგებლიანი უნდა; ის უნდა ეხებოდეს სულსა და გულს, მას უნდა ეახლოს ზნეობრივი აღზრდა... მაგრამ მაინც ესენი სჯობიან უსწავლელთ. სხვა არა იყვებს რა, თავმოყვარეობა არ მისცემს ნებას, რომ მუდამ უსაქმოდ იყვნენ, არც ერთხელ, ცოტად მაინც არ შეეხონ ხალხის ცრუმორწმუნეობას, და თვალის მაინც არ გადაავლონ ქურხალ-გაზეთებს.

არა, რაც უნდა იყოს, ისინი მაინც ახალი დროის არიან, მაინც უფრო მისცემენ ხმას ჭეშმარიტ მოღვაწეთ და უფრო მოუწყობენ ხელს... ესეც უნდა ესთქვათ, რომ განა ყველანი უსაქმური და გამოუდგარნი არიან ესენი? არა! არიან მათში ღირსეულნი მუშაენიც, ხოლო თუ თავი ვერ უჩენიათ, იმიტომ, რომ დამაბრკოლებელნი გარემოებით არიან გარემოცულნი... ერთის სიტყვით დიდი საჭირონი არიან სწავლულნი მწყემსნი ჩვენში და მეტად სასურველია, რომ ახალი თაობა მწყემსთა წინანდებურად უსწავლელნი არ იყვნენ.

მღვ. დ. ჩხაიძე.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

9 სექტემბრიდან დაიწვეს ქუთაისის სასულიერო სემინარიის ბირველ კლასში შემსკლელ უმაწავლებლის გამოცდა. სემინარიის ინსპექტორს მ. დამატრის უმაწავლებლის გამოცდის დროს ესმარებოდენ თბილისის სასულიერო სემინარიის მასწავლებლები ბბ. ა. მ. გორტინსკი, რუმინცკვი და თ. ყორდანიას. სემინარიის ბირველ კლასში ეგზამენს იტყრდა 61 მოწაფე. არ დაუშვეს ეგზამენზე, თანახმად უწმ. სინოდის უქაზისა, 7 მოწაფე, რადგან მათი წლოვანება აღემატა 18 წელს.

15 სექტემბერს გათავდა მოწაფეთა გამოცდა. მიიღეს სემინარიის ბირველ კლასში 39 უმაწავლი. მათში ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლიდან არის 29, სამეგრელოდან 5 და გურჯიდან 5. სემინარიაში სწავლა, 22 ამ თვიდან დაიწება.

* * *
ვეიჩილის საეკლესიო ნიკეთების საწვებში ერთი კვირის შემდეგ იქმნება უოკელ გვარი საეკლესიო ნიკეთები. ფასები უწინდელზე ნაკლები იქნება.

მრავალს საეკლესიო ნიკეთებს შორის ამავე საწვებში იმეჭრება იაფ ფასიანი ჯგერები ერთი გაზეიკიდან სამ გაზეიკამდე არა კერცხლისა და წმინდა კერცხლისა 5—15 გაზეიკამდე. საჭიროა, რომ ამისთანა ჯგერები ეკლესიების გრებულმა იქონიან ტამრებში, რომ საჭიროების დროს იქვე იუდოს გაცმა. სოფელში კიდევ რომ სურდეს მიმქველს ჯგერის უიდეა ახლად განათლულისათვის, საიდან იშოვებს? და ან გინ იქნება ისეთი, რომ თავის ნათლულისათვის ხუთ გაზეიკიანი ჯგერი დაიშუროს? მსუგულთ შეუძლიათ დაიბარონ ამისთანა ჯგერები, რამდენიცა სურთ.

* * *
წელს ძლიერ ბევრი იყო მსურველი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში შესვლისა, მაგრამ უმეტესობას უგარი გამოცხდა უადგილობასა გამო. დასაწყისი მოსამზადებელი კლასების რიგვე განუყოფილებაში მიღებულ იქმნა 79 უმაწავლი. მეორე მოსამზადებელ კლასში იყო თავისუფალი მარტო 11 ადგილი. ზედა მოსამზადებელ და ბირველ კლასში არც ერთი თავისუფალი ადგილი არ უყოფილა, მსურველები კი ამ კლასებში შესვლისა ბევრი იყო. სასწავლებლის II, III და IV კლასებში იყო რამოდენიმე თავისუფალი ადგილი და მსურველნი კიდევ მიიღეს, რომელთაც ეგზამენა რიგინად დაიჭირეს.

* * *
წელს ქუთაისის ეპარქიალურ გარბიელის დედათა სასწავლებლის ზედა მოსამზადებელ კლასში მიღებულ იქმნა 53 ქალი. მათში სამლედელოების არის 39 და 12 საერო ბირთა.

* * *
ერთ რუსს აზნაურს გ. ფ. ვასილიევს 96,000 მანეთი და რამოდენიმე ძვირფასი სასალები უანდეკებია კოსტრომის თავად-აზნაურთათვის იმ ბირობით, რომ ამ ფულების სარგებლიდან უოკელ დარბ აზნაურს მიეცეს რვა—რვა მანეთი თვეში.



საქართველოს მეფე წმიდა ლუარსაბი.

Handwritten Georgian text in the left and right margins, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is written in a cursive script and is mostly illegible due to fading and bleed-through.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სასწამუნოებასა და კეთილზნებაჲსე.

საქართველოს მეფე წმიდა ლუარსაბი.

მე XVI საუკუნის დასაწყისი, ხოლო მე-XVII საუკუნის დაბოლოს საქართველოში მეფობდა გიორგი X. იგი სპარსეთის შაჰი-აბას I ერთად ცბიროდა თათრებს. მხოლოდ მეფე გიორგის და საქართველოს ჯარის წყალობით სპარსელებმა სძლიეს თათრებს და დაიკავეს ქალაქი ერევანი. შაჰის დიდი ხნიდამ სძულდა ქართველები, რადგან იგინი არ ღებულობდნენ მამულიანობას; ამ ძველ მტერობას თანდაერთო შურიც, რომელიც აღძრა აბასში საქართველოს მეფის გიორგი X და მისი ჯარის სიმამაცემ და მადლობის მაგიერ შაჰიმ ბძინა საღუმლოდ შეეპყრათ გიორგი და გაეგზავნათ სპარსეთში. ეს მოხდა 1603 წ. გიორგის შემდეგ მემკვიდრედ დარჩა ძე მისი ლუარსაბ II. თუმცა ლუარსაბი ჯერ კიდევ ძლიერ ახალგაზდა იყო, მაგრამ პატრიარქმა საქარიამ ხალხის თხოვნით აკურთხა იგი მეფედ.

მალე დიდ განსაცდელში ჩაეარდა როგორც საქართველო, ისე მისი ახალგაზდა მეფე ლუარსაბ II. სათათრეთის სულთანმა, რომელსაც გულისჯაერის ამოყრა სურდა ქართველებზე იმ დამარცხებისათვის, რომელიც ლუარსაბის მამა გიორგიმ მიაყენა თათრებს, შეპყრობა დიდძალი ჯარი და გამოგზავნა საქართველოში; ჯარს ნაბრძანები ჰქონდა სრულიად აეკლო ეს მხარე. თათრებმა ააოხრეს საქართველოს საუკეთესო ადგილები და დაიმედებულნი იყვნენ, რომ თქვენგებო წლის მეფე ლუარსაბი ვერავითარ წინააღმდეგობას ვერ გაუწყვედა მათ. ახალგაზდა მეფემ თათრების შესახვედრად გაგზავნა ორი თავისი სარდალი ჯარით, ხოლო თვითონ გაემშურა ციხე ცხიერთში ჯარის შესაკრებად, რომ სამშობლო დაეფარა მტრისაგან.

მოწინავე ჯარი, რომელიც ლუარსაბმა გაგზავნა თათრების შესახვედრად, ისე გასწყვიტეს მტრებმა, რომ ერთი კაციც არ გადაჩენილა. თათრებმა დაიპირეს უმთავრესი გზები და დაბეჭდნენ. როცა თათრებმა დაიკავეს მანგლისი, შაჰმა ნისლმა სრულიად დაჰკარა მანგლისის ღეთისმშობლის ტაძარი, რომელიც ამ სახით გადაჩრა აოხრებას და აკლებას.

თათრებს სურდათ გაეგოთ, თუ სად იმყოფებოდა მეფე და ამიტომ მათ შეიპყრეს ერთი მღვდელი, სახელად თეოდორე, დაუწყეს ამ მღვდელს წვალება და სთხოვედნენ, რომ მას ეჩვენებინა მათთვის მეფე ლუარსაბის სამყოფი ადგილი. მამა თეოდორემ იცოდა, რომ მეფე იმყოფებოდა ცხიერთში და მტრებიც სხვა მხრით წაიყენა და ისეთ ადგილს შეიყენა იგინი, რომ მრავალი მათგანი დაიხოცა. თათრებმა შეუტყვევეს მ. თეოდორეს ეშმაკობა და მაშინვე თავი გააგდებინეს. როცა დაბოლოს სათათრეთის ჯარი გავიდა ცხიეთის მიწიდან, აქ ლუარსაბი გულადად შეებრძოლა მტერს და სასტიკად დაამარცხა თათრის ჯარი. ჩხუბის დროს მტერი გაემშურა ქალაქ გორისაკენ; ეს გაიგო სომხის ერთმა მღვდელმა, მან ცეცხლი წაუკადა მტკვარზე გადებულ ხიდს, რომ ამით დაეფარა ქალაქი და შეეჩერებია მტრის ჯარი. ლუარსაბი მოეწია თათრებს და მეორეთ დაამარცხა იგინი. თათრის ჯარში სამოცი ათასი მეომარი ითვლებოდა და ლუარსაბს კი მარტო 14 ათას მეომრამდე ჰყავდა.

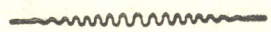
თათრის ჯარის დამარცხების შემდეგ ლუარსაბს დიდი დავლა დარჩა მტრისაგან. ამ დავლის ნაწილი მეფემ აღო და გაუგზავნა სპარსეთის შაჰ-აბასს. ამ პატრიარქის მაგიერად შაჰიმ მეფე ლუარსაბს სთხოვა, რომ მისი და ელენე მიეთხოვებია შაჰისათვის ცოლად. საქართველოს ეკლესიის კანონით ქართველს არ შეეძლო ქალი მიეთხოვებინა მაჰმადიანისათვის. შაჰიმაც კარგად იცოდა ეს, მაგრამ უარს შეთვლას ელოდა, უნდაღა მიზეზი ემოენა და თავს დაცემოდა მისგან ამოთვალწუნებულს მხნე მეფეს. ლუარსაბი ხელდასხდა, რომ მას არ შეეძლო წინააღმდეგობა გაეწია სპარსეთის ძლიერ შაჰისათვის; იგი მოელაპარაკა ამ საგნის შესახებ პატრიარქს და მთავრებს და გადასწყვიტა, რომ შაჰაბასს აღუარულოს თხოვნა, და ამით დაიფაროს თავისი ერი. დიდი თხოვნის შემდეგ ლუარსაბის და ელენე დათანხმდა ცოლად გაჰყოლოდა შაჰ-აბასს.



ლუარსაბს ჰყავდა ორი მეტად დაახლოებული და საყვარელი კაცი—აზნაური სააკაძე და თავადი ბარათოვი. ამ ორ კაცს დიდი მტრობა ჰქონდათ ერთმანეთში. სააკაძემ განიზრახა მიეთხოვებინა მეფე სათვის თავისი და, რომ ამით კიდევ უფრო დაახლოვებოდა მეფეს და დაეღუპა თავისი მტრები. მეფე ვერ მიუხედა თავადეს მის ეშმაკობას; ლუარსაბმა კიდევ გადასწყვიტა სააკაძის დის ცოლად შერთვა, მაგრამ მეფეს დედა დედოფალი მარიამი და მთაერები ყოველივე ღონეს ხმარობდნენ, რომ მეფისათვის მოეშალათ ეს საქმე და აუხსნეს ლუარსაბს სააკაძის ეშმაკური განზრახვა. მეფემ მიიღო ეს რჩევა, ძლიერ გაუჯავრდა თავის საყვარელს მეგობარს და ბრძანა, რომ საიდუმლოდ დაეპატიმრებიათ სააკაძე. მაგრამ სააკაძემ მღვდელთა მეფის განზრახვა და მაშინვე გაიტყა საქართველოდან შაჰ-აბაზთან. შაჰიმ სიხარულით მიიღო სააკაძე და დანიშნა სამსახურში. მოლაღატემ დაარწმუნა შაჰი, რომ მას აღვილად შეუძლია მთელი საქართველოს დაპყრობა. შაჰიმ შეჰკრიბა დიდძალი ჯარი და ზამთრის დამდეგს, როცა მცხოვრებთ თავის დამალვა აღარსად შეეძლოთ, სააკაძის ჩვენებისა მებრ, გამოემგზავრა საქართველოსაკენ. საქართველოს მეფემ თავის ძალა შეუერთა კახეთის მეფის თეიმურაზის ჯარს, და ორივე მეფე მხურვალეთ შეუდგნენ ომისათვის მზადებას, ხოლო შაჰის მისწერეს მეგობრული წერილი. როცა შაჰიმ დაინახა, რომ საქართველოს ორივე მეფე დიდ ჯარს ჰკრებდნენ, მან მოინდომა ამ მოკავშირე მეფეებს ურთიერთ შორის წაკიდება და ორთავე მეფეს ცალცალკე მისწერა წერილი, რომელშიაც ითხოვდა ატყობინებდა, რომ მას ატყუებს მეორე. მაგრამ მეფეებმა გაიგეს ეს ეშმაკობა და არ გაუგონეს შაჰ-აბაზს. ამ დროს სააკაძემ მოახერხა საქართველოს ზოგიერთი მთაერების გადაბიჯვა შაჰის მხარეზე. ამ გამცემლობამ დიდს გაჭირვებაში ჩააგდო ორივე მეფე და ისინი იძულებულნი შეიქმნენ გაქცეულიყვნენ იმერეთში მეფე გიორგი მეცამეტესთან. მაშინ სპარსელებმა ააოხრეს კახეთი და შემდეგ შეესივნენ ქართლში. აქ შაჰიმ გამოაცხადა, რომ თუ მეფე ლუარსაბი უკანვე დაბრუნდება, იგი დაუბრუნებს მას სამეფოს და სიმღიღრეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ქართლს სააკაძეს მისცემს. ასეთი შინაარსის წერილი გაუგზავნა შაჰიმ ლუარსაბს იმერეთში და იწვევდა, რომ იგი სამშობლოშივე დაბრუნებულიყო. ელენეც

აგრეთვე სთხოვდა თავის ძმას მეფე ლუარსაბს გამოცხადებოდა შაჰის და არწმუნებდა ძმას, რომ არავითარი ენება არ მოგეცემო. დედა მარიამი, მეფე თეიმურაზი და გიორგი მესამე არწმუნებდნენ ლუარსაბს არ მიეღო შაჰ-აბაზის რჩევა და არ წასულიყო მასთან. მაგრამ ლუარსაბმა მიიღო შაჰის რჩევა, რადგან იცოდა, რომ წინააღმდეგ შემთხვევაში სპარსელები ააოხრებდნენ მის ქვეყანას და ამიტომ იგი წავიდა გორში, სადაც მაშინ იმყოფებოდა სპარსეთის ჯარი. შაჰი მიეგება ლუარსაბს, სიხარულით მიიღო იგი და ბრძანა შესაფერი პატივი ეცათ მეფისათვის. შაჰიმ დიდათ დასაჩუქრა ლუარსაბი, გაუმართა მასს დიდი ღონი, უჩვენა მასს სხვა და სხვა სანახევები და გაუმართა დიდი ნაღიმობა.

ამ შექცევაში კარგმა დიღმა დრომ გაიარა. დაღვა დიდი მარხვა. ლუარ აბი მტკაცედ ინახავდა ეკკლესიის წესებს და თევზის ჰაზაზე უარი განაცხადა, რის გამო შაჰის მიზეზი მიეცა საყვედური გამოცხადებია ლუარსაბისათვის. ამის შემდეგ შაჰიმ გამოუცხადა ლუარსაბს თავისი სურვილი, რომ მას მაჰმადიანობა მიეღო. ლუარსაბმა უარი გაცხადა შაჰ-აბაზს და შეუდგა ღვთის ვედრებას და მარხულობას; როცა შაჰი დაჯინებით სთხოვდა ლუარსაბს მაჰმადიანობის მიღებას, ლუარსაბი პასუხსაც აღარ აძლევდა ხოლმე მასს. მაშინ შაჰის ბრძანებით ლუარსაბი დააპატიმრეს ერთ მ უფალ ციხეში შირაზის მახლობლად. შეიდ წელიწადს შემორკალი იმყოფებოდა ამ ციხეში ლუარსაბი და საპატიმროს დარაჯები ყოველივე ღონეს ხმარობდნენ და აწუხებდნენ ლუარსაბს, რომ მას მაჰმადიანობა მიეღო. ბოლოს შაჰიმ, სააკაძის ჩაგონებით, ბრძანა ლუარსაბის მოკვლა. 1622 წელში წმ. მეფე ჩამოახსენეს. წამების დამსწვე ზეციურმა ნათელმა გააბრწყინა მეფის გეჰმი და ორი მისი მოსამსახურისა, რომელნიც მეფესთან ერთად აწამეს. მეორე დღეს წამებულთა გვამები საპატიმროშივე დასაფლავეს, რომ მორწმუნეთ არ ცხალათ მოწამეთა გვამები.



რედაქციის ზასუსნი.

დვ. ვლ. კ—კს. ერთხელ ჩვენ მიპატიუებული ვიყავით ერთის დიდი პირის დამარხვაზე. შესამჩნევი გამოცირილი იყო და მართლაც მთელი საზოგადოება გულით ტიროდა, რადგან მათ მოაუღდათ პატივისმცემელი და შესანიშნავი პურ-ლეინის კაცი. ეს კაცი სამსახურშიაც დიდად დამსახურებული იყო. წესის აგების შემდეგ, მთხოვეს, რომ ან მე და ან სხვას საფლავზედ სიტყვა გვეთქვა. გამოვიკითხე და შევიტყუე, რომ ამ დიდებულ პირს არავითარი ღვაწლი არ მიუძღოდა სასულიერო საქმეებში და ამისთვის არც მე და არც სხვას სიტყვა არ გვითქვამს. სწორედ ესევე მიზეზი იყო, რომ ჩვენ არც ერთი სიტყვა არ გვითქვამს იმ პირზე, რომელზედაც თქვენ იწერებოთ... რაც ითქვა, ისიც გმარა!...

რედაქტორი.

შეწირულებანი.

მ. რედაქტორა!

უმოწინდელად გთხოვთ ნება გვიბოძათ, თქვენის გაზეთის საშუალებით გულითადი მადლობა გამოუცხადოთ მე და ჩემს მრევლს ჩვენი ზღვიანი შინაგანად, რომელთაც თავიანთი სურვილით შემოსწავს ჩვენი უფლებითა ჩემდამთა ეკლესიებთ აქ ზღვიანი ნივთები. სოფლის ციხის მაცხოვრის შტატის ეკლესიას ზოდზოვანთა ნესტორ გიორგის ქმ უგრესელით შემოსწავს საშუალ ეკლესიას შიდა დასაკიდებელი კანდალი, ღირებული 20 მანეთად (ეს პატივცემული შინა აქამდისაც სწირავდა ყოველს წლებით ხან სხუთს და ხან ათს მანეთს); გლენმა ანდროს სიმონის ქმ გეგატამ შემოსწავს ჯვარცმის წინ დასაკიდებელი კანდალი, ღირებული 6 მანეთად. ზედ მიწერილის სოფლის ბოხთის წმ.

ნიკოლოზის ეკლესიას შემოსწავს მღვდელმან მასნიმ ღლასბერიძემ თავისის მეუღლის ირინეს მოსასხენებლად ერთი ტრახუნად კარდასაფარებელი ფარხა, ღირებული ათ მანეთად, ერთი განსაზავებელი კერცხლისა, ღირებული ათ მან. და ერთი ოდიგი, ღირებული 11 ახასათ. დმერთმა ინებოს, რომ ამისთანა კეთილის საქმის მიმბძკველი ადმონენოდეს ამ ღარბი ეკლესიებს.

მღვდელი ბესარიონ მხეიპე.

მ. რედაქტორა!

უმოწინდელად გთხოვთ, რომ თქვენი პატივცემული «მწუქისის» საშუალებით ნება მიბოძათ გულითადი მადლობა გამოუცხადოთ, რაგორც მე, აგრეთვე ჩემს მრევლს ჩვენი ზღვიანი შინაგანად, რომელთაც ჩემდამთა რწმუნებულს ეკლესიას შემოსწავს სხვა და სხვა ნივთები. აი შემოსწავლათ სიატ: გლენმა ნიკოლოზის ქმ მჭედლიძემ კლინოსზედ დასადგმელი შკაფი, ღირებული 15 მანეთად; მეორე კილდის ვაჭარმა ირაკლი მისაილის ქმ გვილამძემ მარტვილის სასარება, რაიცა დაუჯდა 10 მან.; მართა მჭედლიძისამ სულიკოვის ასულმა სტეცხლური, ღირებული 3 მ. და რომანოზ დამბაშიძის მჭეციკმა ერთი ხელი შესამოსელი, ღირებული 20 მანეთად.

მღვ. დავით კვიციანიძე.

ი ს უ ი დ ე ბ ა

სადმართო სჯულის სასწავლო წიგნი რუსულს და ქართულს ენაზედ ერთად, გამოცემული დევ. დავით დამბაშიძისაგან.

ფასი უყლოთ 50 კ., ყლით 60 კ.

მარტო ქართულ ენაზედ

ფასი უყლოთ 30 კ., ყლით 40 კ.

ეს წიგნი მოწონებულია უწმ. სინოდისაგან და მიღებულია სახელმძღვანელოდ სამრევლო და სახალხო სკოლებში.